Pokus o přehled českých vydání AR - 1.část

30. léta 20. století, nakladatelství Hokr

O první česká vydání knih o Vlaštovkách, Amazonkách a jejich přátelích se postaralo pražské nakladatelství Josef Hokr[1]. Udělat si v nich přehled je dost obtížné, protože jejich tiráž je velmi stručná a neobsahuje rok vydání. Určitým vodítkem může být v tiráži uváděné sídlo nakladatelství. Od r. 1923 sídlilo nakladatelství ve Valentinské ulici 7 (č. p. 58-I). V roce 1934 se přestěhovalo do Kaprovy ulice 14 (č. p. 42-1) a od r. 1936 do Kaprovy ulice 10. (č. p. 45-1)[2]. Údaje o sídle nakladatelství v tiráži tedy mohou pomoci při, alespoň přibližné, dataci jednotlivých vydání. Jisté je, že jako první vyšel Boj o ostrov, který byl současně prvním svazkem později proslavené „Knihovny Robinson“. Exemplář, který mám k dispozici uvádí v tiráži ještě sídlo nakladatelství Valentinská, jistě tedy vyšel před prvním stěhováním nakladatelství.

Základní informaci o tom, jak ransomovky u Hokra vycházely, může poskytnout katalog Národní knihovny. Ovšem i tam jsou data vydání často uváděná s otazníky a podle všeho jde vždy o rok prvního vydání...

Záhady kolem „malých Hokrů“, jak tahle vydání důvěrně nazývají sběratelé, ovšem nejistými daty prvního vydání nekončí. Některé zjevně vyšly dvakrát či dokonce třikrát, jak o tom svědčí drobné rozdíly na deskách, přebalech či uvnitř knižního bloku.

Všechny svazky knihovny Robinson vycházely ve dvou provedeních. Buď s celoplátěnou oranžovou vazbou[3], nebo o něco levnější poloplátěnou (zde byl v charakteristické oranžové barvě pouze hřbet). Papírové přebaly byly shodné.

Ještě zde byla třetí varianta, a to knížka v sešitech, které vycházely v pravidelných intervalech (obvykle každých 14 dní)[4], ke kterým bylo možné dokoupit originální nakladatelské desky a knížku si nechat u knihaře svázat. Má první ransomovka (Zamrzlá loď kapitána Flinta) byla právě v tomhle provedení. Po tátovi jsem ji podědil ještě v sešitech, ale byly k nim i originální celoplátěné desky, takže dnes mám tuhle knížku svázanou. Rozdíl oproti knihám vázaným péčí nakladatelství je jen v předsádkách.

Zdá se, že sešity měly jednotnou obálku, lišil se jen titul. Obálku vytvořil A. L. Salač a ukázku vidíte na následujícím obrázku.

Pořadí, v němž jednotlivé tituly vycházely, je jasné z číslování svazků „Knihovny Robinson“. Ovšem u dalších vydání zůstávalo toto číslo zachováno, takže nám bádání nijak neusnadní.

První ransomovkou v Československu byl celkem logicky Boj o ostrov. Anglický název Swallows and Amazons (Vlaštovky a Amazonky) asi nepřipadal nakladatelství dost atraktivní a tak jej nahradilo českou verzí, která se pak udržela i u dalších českých vydání (bez ohledu na nakladatelství)[5]. Čeští čtenáři se překladu dočkali poměrně brzy po prvním vydání anglickém[6]. Určitě to byla pro první svazek edice „Robinson“ dobrá volba. Ohlasy u odborné kritiky i u čtenářů byly skvělé. Snad neuškodí několik, které se podařilo najít, odcitovat.

1 Josef Hokr *1898 †1969
2 Údaje podle publikace Zach Aleš: Stopami pražských nakladatelských domů, Praha, Thyrsus 1996
3 V dobových inzerátech je cena této nejluxusnější verze uváděná 24 - 26 Kč
4 Např. inzerát na sešitové vydání BO v „Kašpárkových novinách Vojty Mertena“, ročník 3 (1934 - 1935), č. 13 z 15. února 1935 (na vnitřní straně obálky). Inzerát se objevuje i v následujícím č. 14 z 1. března 1935
5 Je zajímavé, že doslovný překlad českého názvu se objevil i u dvou německých vydání z roku 1933 a 1966 - *Der Kampf um die Insel*
6 První vydání Swallows and Amazons vyšlo v GB v červenci 1930

Co nám napsala jedna holčička

Dostala jsem k Vánocům více knih. Jedna z nich mě překvapila krásným obrázkem na obálce. Podívala jsem se na vazbu. Byla to kniha „Boj o ostrov od A. Ransome.

Hned jsem se dala do čtení a už mě nikdo od knihy nedostal. Ani na led bruslit, ani do divadla na Kašpárka jsem nešla. Četla jsem a četla. Už čtu knihu potřetí a líbí se mi stále více. Dobře čitelný tisk na krásném papíře. A což ty obrázky. Dívám se na ně a zdá se mi, že jsem s těmi dětmi pohromadě a hraji si s nimi jako s kamarády. Přála bych si někdy umět tak kreslit, ale mám dvojku z kreslení.

Co se mi nejlépe líbí? Všechno! Bylo by toho mnoho, kdybych to měla napsat. Snad první námořník Titty, statečná a chytrá dívka, která sama zajala loď „Amazonku“ a vyhrála Vlašťovkám boj o ostrov.

Lora Tunková Mukačevo[7]

Všem zdravým dětem milujícím sluce – vodu – vzduch – a krásné prázdniny ve stanech a u vody je věnována krásná kniha A. Ransoma: Boj o ostrov.

Je tak zajímavá, že děti ani nevečeří a jen čtou a čtou. Však nám o tom Láďa Klučka z Bzence napsal:

Dostal jsem do rukou knihu „Boj o ostrov“, která mě tak zaujala svými obrázky a vazbou, že jsem se dal hned do čtení. Do čtení jsem se tak zabral, že jsem ani nezpozoroval, že máme připravenou večeři. Toť se rozumí, že mě maminka zaháněla večeřet, ale já jsem nedbal a četl jsem a četl, až jsem knihu dočetl. Pak jsem chtěl večeřet, ale večeře byla ta tam. Maminka mi ji schovala, za trest, že jsem neuposlechl, když jsem četl tak krásnou knihu „Boj o ostrov“, ve které byla nejnapínavější kapitola, boj o vlajkovou loď, která se mi velice líbila. Byl bych rád, kdybyste vydal ještě několik tak krásných knih jako je „Boj o ostrov“.[8]

Protože obě ukázky jsou z počátku roku 1935, jeví se pravděpodobné, že Boj o ostrov se na pultech knihkupectví objevil koncem roku předchozího, aby mohl posloužit jako vánoční dárek. Jenže tuhle hypotézu trochu narušilo listování v časopisu Junák. Tam se první zmínky o Boji o ostrov objevují již na začátku roku 1934.[9] Z toho by bylo možné soudit, že první vydání bylo určené pro předvánoční trh v roce 1933 a pro velký úspěch a zájem následovalo vydání druhé v roce 1934. Mezi sběrateli jsou výtisky, které mají na titulním listu označení „2. vydání“ a to by právě mohlo být ono vydání z roku 1934. Zjevně došlo ještě k třetímu vydání po přestěhování nakladatelství Hokr.

Boj o ostrov
Překlad: Bohuslav Štěpánek (1902 - 1986)
Ilustrace: A[10]*. Ludvík Salač (1900 - 1953)*
1. vydání 1933 (knihovna Robinson sv. 1)
2. vydání 1934[11]

7 Kašpárkovy noviny Vojty Mertena č. 13 (15. 2. 1935)
8 Kašpárkovy noviny Vojty Mertena č. 14 (1. 3. 1935)
9 Junák ročník 20 (1933 – 1934) č. 5 (leden? 1934) zpráva o BO
10 Pod zkratkou A. se skrývá buď Alois nebo Antonín – různé zdroje se v prvním jménu liší. A. L. Salač byl velmi plodným a žádaným ilustrátorem (ilustroval i oblíbené, dnes trochu pozapomenuté, dobrodružné knihy Aloise Musila). Vzhledem k tomu, že po válce emigroval a pracoval pro Hlas Ameriky, stal se „nežádoucím“ a shánět o něm informace je obtížné. Přesto se někdy pokusíme zpracovat jeho medailonek.
11 Podle Bibliografického katalogu Československé republiky – literární tvorba z roku 1934 vyjma díla periodická, Národní a universitní knihovna, Praha 1935

3. vydání po r. 1936?[12]
Sešitové vydání 1935[13]
smlouva mezi V+A srpen 1933!

Výřez ze zadní strany přebalu 2. vydání Boje o ostrov

Úspěch Boje o ostrov zřejmě inspiroval nakladatelství, aby pokračovalo ve vydávání cyklu o Vlaštovkách a Amazonkách. Ani u této knihy nebyl použit přímý překlad originálního názvu Swallowdale (Údolí Vlaštovky) a nahradil jej snad atraktivnější název Trosečníci z Vlaštovky.

V časopise Junák jsem našel tuto recenzi:

Za nejkrásnější knihu pro mládež byl kritikou jednomyslně označen dětský románek A. Ransome: „Boj o ostrov“. Tato originální robinsonáda dvou chlapců a čtyř děvčat, kteří o prázdninách promění si jezírko v moře, pokojné vesničany v úskočné domorodce a hodného strýčka v zarytého piráta, získala si srdce všech dětí. Není divu, že všichni, kteří knihu přečetli,

12 V tiráži už je uvedené sídlo nakladatelství Kaprova 10
13 Srovnej s poznámkou 3

bombardovali nakladatelství dopisy, co prý bude dál. A tak se dočkali letos jak v knize „Trosečníci z Vlaštovky“, jež je samostatným pokračováním „Boje o ostrov“, ztroskotá se loď a posádka prchá do vnitrozemí. V údolí Vlaštovek prožijí pak tito malí hrdinové neuvěřitelné příhody, jež předčí ještě loňské prázdniny. Kč 26,-[14]

Zmínku o tom, že Boj o ostrov byl uznán kritikou za nejkrásnější knihu pro mládež, jsem našel i jinde. Bohužel, nepodařilo se mi zjistit nějaké další podrobnosti. Ale to jsem odbočil. Vraťme se k Trosečníkům z Vlaštovky. Citovaná recenze i další inzeráty a zmínky v tisku naznačují, že Trosečníci z Vlaštovky vyšli v roce 1934 jako třetí svazek Knihovny Robinson. Tentokrát asi ve větším nákladu, aby se uspokojili všichni zájemci[15]. Přesto je pravděpodobné, že kniha u Hokra vyšla ještě jednou, snad v roce 1936 (viz poznámka). Druhému vydání nasvědčuje i výtisk, který mám ve své sbírce. Na konci jsou totiž ukázky z dalších svazků Knihovny Robinson, 4, 5 a 11, které vyšly až po prvním vydání trosečníků z Vlaštovky.

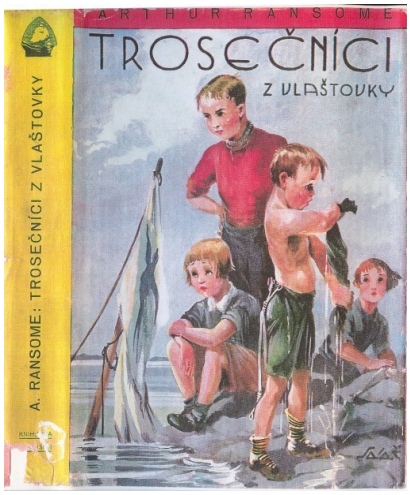

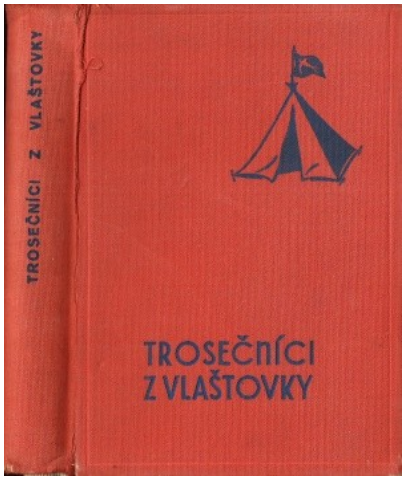

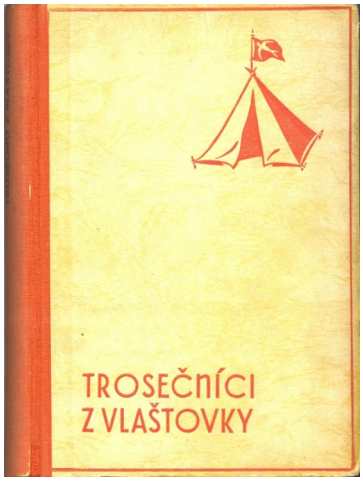

Kromě toho kniha opět vycházela i v sešitovém vydání.

Trosečníci z Vlaštovky
Překlad: Z. (Zuzana?) Horáková[16]
Ilustrace: A. Ludvík Salač (1900 - 1953)
1. vydání 1934[17] (knihovna Robinson sv. 3)
2. vydání 1936[18]?
výstup na Kanchenjungu 11. srpna 1931[19]

Ani na další knihu z cyklu V+A nemuseli čeští čtenáři dlouho čekat. Jako devátý svazek Knihovny Robinson vyšly Prázdniny na moři. Pod tímhle názvem se skrývá kniha, která v pozdějších vydáních vycházela pod názvem Petr Kachna (anglicky Peter Duck). Podle článku v časopise Volná myšlenka je jasné, že to bylo v roce 1936:

Přehled nejlepších knih vyšlých v roce 1936:

14 Junák, ročník 21 (1934 – 1935) č. 5 (leden? 1935)
15 Náklad se v tiráži neuvádí (to platí i pro ostatní „malé Hokry“)
16 O Z. Horákové se mi, přes veškerou snahu, nepodařilo zjistit vůbec nic. Ani její celé křestní jméno není jisté. Pro nakladatelství Hokr přeložila i další knihy
17 Rok 1934 je téměř jistý. Na Trosečníky z Vlaštovky jsem našel upozornění v časopise Tradice roč. 1934 č. 4 s. 114
18 Časopis Český zápas z 10. 12. 1936 doporučuje TV (a další knihy) jako vhodný vánoční dárek
19 Z. Horáková nepodlehla aktualizačním snahám B. Štěpánka a použila datum tak, jak je v originálu. Tím vzniká v předválečných českých vydáních absurdní chronologie, jakoby se BO udál až dva roky po TV

… Z přeložených románů jistě se bude zvláště hochům líbiti román Arthura Ransome: Prázdniny na moři, protože ukojí vrchovatě jejich touhu po dobrodružnosti. Román je pokračováním knihy Boj o ostrov, jejíž vysoké úrovně však zplna nedosahuje.[20]

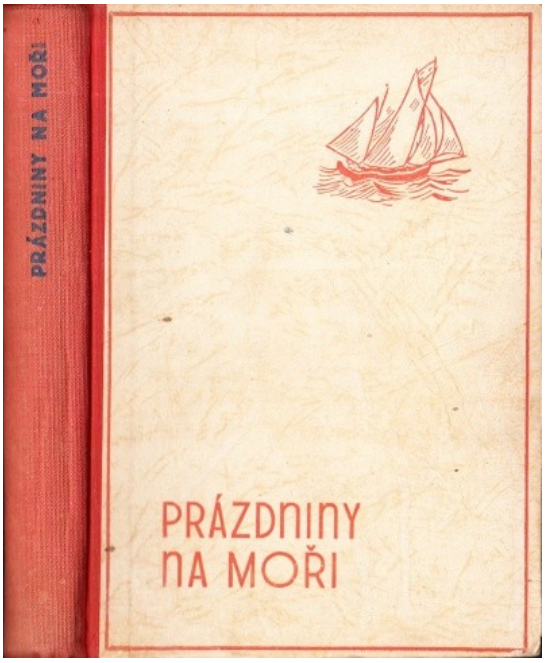

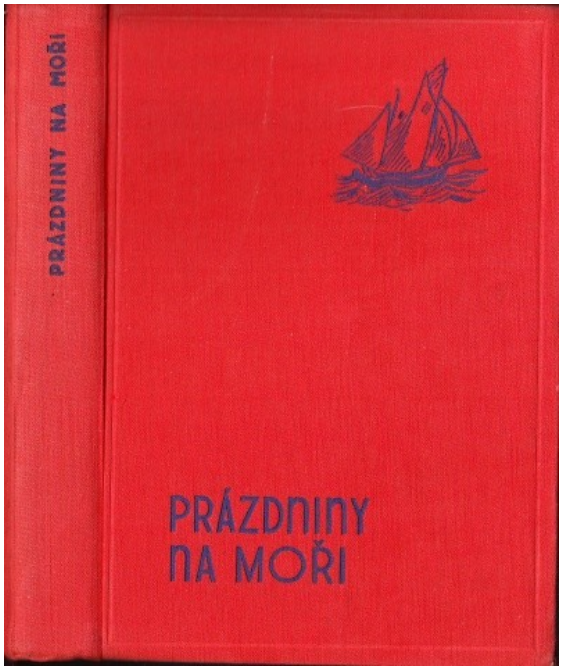

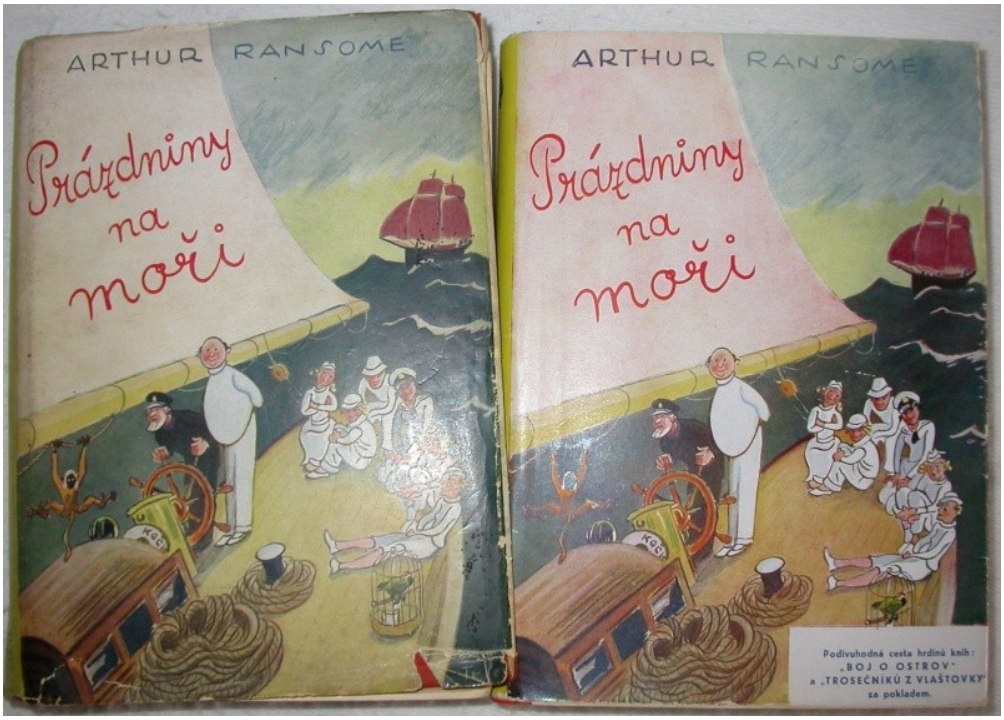

I Prázdniny na moři se zjevně dočkaly druhého vydání. Svědčí pro to dvě varianty přebalu, jedna s textem v rámečku vpravo dole, druhá bez rámečku.

Recenze se objevila i v časopise Junák:

20 Volná myšlenka, ročník 28 (1937) č. 47 (19. 11 1937) s. 370

A. Ransome: ***„Prázdniny na moři“*** *Přečteme-li si prvních pár stran, cítíme, jak nás strhuje do své náruče romantika zakopaného pokladu pod palmami – stíhání pirátské lodi a sta příhod, jež bychom chtěli prožívat s sebou. To nejkrásnější je, že hrdiny děje jsou děti, malý Roger, Jan, statečná holčička Titty – už se pamatujete? - Vždyť jsou to staří známí z knih „Boj o ostrov a „Trosečníci z Vlaštovky“ – z knih, o nichž jste již slyšeli. V celoplátně 26 Kč*[21]

Rok druhého vydání můžeme jen odhadnout, v tisku se mi nepodařilo najít zmínky, které by dataci druhého vydání naznačovaly.

Prázdniny na moři (Petr Kachna)
Překlad: Jaromír Hořejš[22] *(1903 - 1961)*
Ilustrace: Walter Trier (1890 - 1951)[23]
1. vydání patrně 1936 (knihovna Robinson sv. 9)
2. vydání 1938?

Dostáváme se k jedinému zimnímu dobrodružství V+A. Anglický název Winter Holiday (Zimní prázdniny) nakladatelství Hokr opět neuspokojoval, a proto kniha vyšla pod dlouhým názvem Zamrzlá loď kapitána Flinta. Jak lze odvodit z dobových inzerátů a recenzí, bylo to před Vánoci 1937.

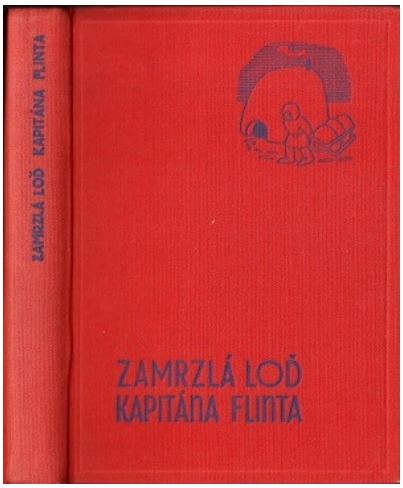

A. Ransome: Zamrzlá loď kapitána Flinta

Anglický klasik, jehož knihy Boj o ostrov, Trosečníci z Vlašťovky i Prázdniny na moři jsou označeny světovou kritikou jako nesmrtelné knihy pro mládež, nechává tentokráte své dětské hrdiny prožívati zimní prázdniny uprostřed ledu a sněhu. A zatím, co na skutečném severním pólu ozývá se radiotelegrafické volání ruských vědců, tvoří si naše dětská parta svůj severní pól, kam jedou po plachetních saních v zimní bouři, signalisují a vykouzlí si všechny obtíže i hrdinství polárních badatelů. Byly-li předchozí Ransomovy knížky o Vlašťovkách a Amazonkách dětmi milovány – bude tato polární výprava knížkou, kterou budou číst znovu a znovu. S obrázky O. Sekory váz. Kč 24,-[24]

Potvrzuje to i stručné oznámení:

A. Ransome: Zamrzlá loď kapitána Flinta. Novinka. Váz. 24,- Kč[25]

21 Junák, ročník 23 (1936 – 1937) č. 3 – 4 (listopad – prosinec? 1936)
22 Za zmínku snad stojí, že Jaromír Hořejš byl i redaktorem citovaných Kašpárkových novin Vojty Mertena
23 Podrobnější článek o W. Trierovi vyšel ve Zpravodaji KČAR č. 22, s. 9-12
24 Volná myšlenka, Ročník 28 (1937) č. 50 (10. 12 1937) s. 370
25 Český zápas, Ročník 19 (1936) č. 50 (10. 12 1936) s. 400

I zde mám podezření, že mohlo být i druhé vydání. V tisku jsem k tomu indicie nenašel, jediným vodítkem je rozdílný tisk na hřbetech některých exemplářů Zamrzlé lodi.

Zamrzlá loď kapitána Flinta
Překlad: Jaromír Hořejš (1903 - 1961)
Ilustrace: Ondřej Sekora (1899 – 1967)
1937 (knihovna Robinson sv. 11)

Ani poslední ransomovka, která u nás před válkou vyšla, se nevyhnula přetvořenému názvu. Knihu, kterou většina čtenářů zná z následujících vydání jako Klub Lysek (Coot Club), vyšla pod trochu matoucím názvem Potopená loď. Rok vydání 1939 je opět odvozený z dobových zmínek v tisku.

V ročence České Vánoce, česká kniha[26] se můžeme dočíst:

… A. Ransome ukončuje[27] dobrodružným románem Potopená loď řadu svých vzrušujících robinsonád. Opět je tu statečnost, odvaha a krásná kamarádství charakteristická pro všechny Ransomovy knihy (s. 127)

Statečnost a vůle k práci tryská z každé stránky knih Kiplingova následovníka A. Ransoma. Jeho novinka Potopená loď (váz. 24,- Kč) o dobrodružstvích na řekách a průplavech navazuje na dříve vydané knihy Boj o ostrov, Trosečníci z Vlaštovky, Prázdniny na moři a Zamrzlá loď kapitána Flinta. (s. 133)

Další recenze, tentokrát výjimečně podepsaná, se objevuje na začátku roku 1940.

Arthur Ransome: Potopená loď. Dobrodružství na řece a průplavech. Přel. J. Hořejš, ilustrace O. Sekora, vydal J. Hokr v Praze. Ransome je velmi dobrý vypráděč. Z příhody zdánlivě malicherné sestavil poutavý románek. Při tom podává hojně poučení o plachtění, nikdy však nápadně a násilně. Hlavní předností jeho knih je jejich cena výchovná, neboť Ransome uplatňuje nejen sportovní, ale i lidskou ušlechtilost vůbec. Jeho dětští hrdinové jsou opravdoví sportovci gentlemani, otužilí a stateční, ale také lidsky ušlechtilí s jasnou hlavou a dobrým srdcem, které správně považuje autor za vlastnost nejdůležitější. Je to již čtvrtý sportovní román, který autor napsal. Působí však nově a svěže. Znamenitý příklad hodnotného sportovního románu i pro naše autory. (Topol)[28]

Potopená loď (Klub Lysek)
Překlad: Jaromír Hořejš (1903 - 1961)
Ilustrace: Ondřej Sekora (1899 – 1967)
1939 (knihovna Robinson sv. 13)

26 České Vánoce, česká kniha. Knižní ročenka časopisu Čteme – zprávy o nových knihách. Svaz knihkupců a nakladatelů Praha
27 Naštěstí pro nás, nadšené čtenáře ransomovek, to ani zdaleka nebyl konec. O tom však až v pokračováních tohoto článku
28 Národní učitel, Ročník 1 (1940) č. 8 (18. 4. 1940) s. 111

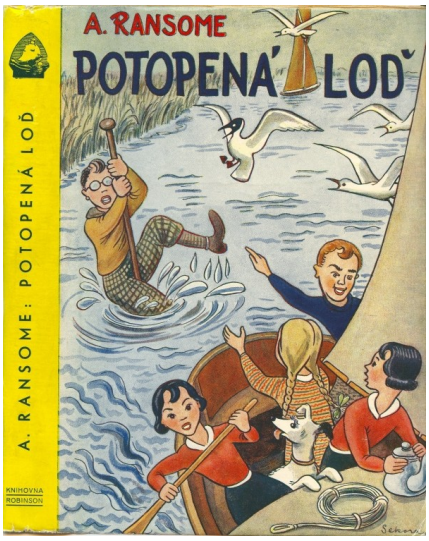

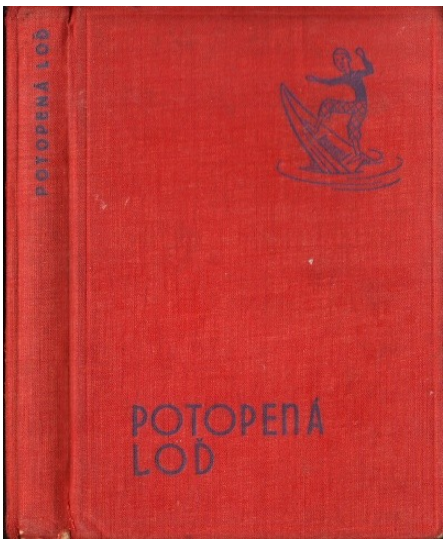

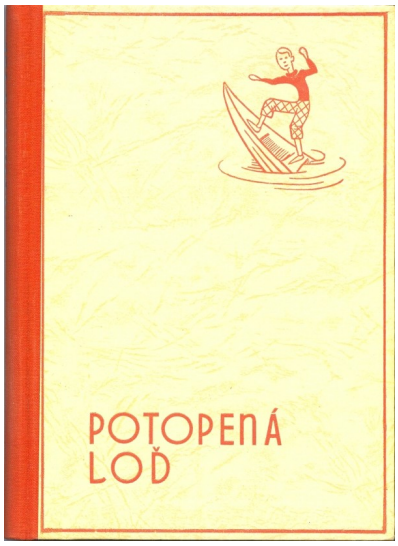

Papírové přebaly k „malým Hokrům“ jsou dnes vzácné, a pokud se knížky se zachovalými přebaly podaří v antikvariátech objevit, je třeba počítat s dost vysokou cenou. Obrázky, které jsou v článku použité, pocházejí částečně z mé sbírky a částečně (hlavně všechny přebaly) ze sbírky Ivana Adamczyka.

Setkal jsem se i s názorem, že některé „malé Hokry“ vyšly v dotisku ještě po válce. Nepřipadá mi to pravděpodobné. Musíme si uvědomit, že knihy se tehdy sázely ručně a sazba na celou knihu zabírala nezanedbatelný prostor, takže není pravděpodobné, že by ji nakladatelství uchovávalo po celou dobu války. Navíc to odporuje i poválečným plánům nakladatelství Hokr, které začalo vydávat knihy A. R. v novém, reprezentativním provedení s ilustracemi Z. Buriana. O tom však bude řeč příště.

A tím naše pátrání po předválečných vydáních knížek Arthura Ransoma o Vlaštovkách, Amazonkách a jejich přátelích končí. Jako obvykle, kromě odpovědí přineslo i řadu dalších otazníků a nejistot.

U citací z historických zdrojů jsem zachoval dobový pravopis.

Na závěr bych chtěl poděkovat všem, kteří mi s hledáním pomohli. Uvádím je v abecedním pořadí: Ivan Adamczyk, Hanka Kubelíková, František Novotný, Jiří Šulc.

čfk